Budapest, 1891. szeptember 16-án. Jüdisches Volksblatt. I. évfolyam 38. sz.

יידישעס פאָלקסבלאַטט.

אונפארטייאישעס אָרגאַן פיר פּאָליטיק אונד יידישע אינטערעססען.

Megjelenik hetenkint 3-szor: hétfőn, szerdán és pénteken.
ערשיינט דרייםאל וואָכענטליך: מאָנטאג, מיטטוואָך אונד פרייטאג.
אנצייגען אונד קאָנקורזע פאָן נעמיינדען ווערדען בילליגסט בערעכנעט.
רעדאקציאָן אונד עקספעדיציאָן: בודאפעסט, וואורמהאָף.

פרענומעראציאָנסגעלדער, זאָ וויא אללע זענדונגען זינד צו ריכטען אן דיא רעדאקציאָן דעס „יידישעס פאָלקסבלאַטט“ בודאפעסט, וואורמהאָף.

Előfizetési árak: Egész évre 8 frt, félévre 4 frt, negyedévre 2 frt.
פרענומעראציאָנס-פרייז דעס בלאַטטעס:
פיר עסטערייך-אונגארן:
גאנציאָהריג 8 גולד, האלביאָהריג 4 גולד, פיערטעליאָהריג 2 גולד.
פיר דאס אויסלאנד:
גאנציאָהריג 10 גולד, האלביאָהריג 5 גולד, פיערטעליאָהריג 2 גולד, 50 קר.

בודאפעסט מיטטוואָך י"ג אלול תרנ"א.

Felelős szerkesztő: DORNBUSCH MÓR.
הערויסגעבער אונד רעדאקטער: מ' דאָרנבוש.

ערסטער יאהרגאנג, נוממער 38

פרענומעראַציאָנס-איינלאַדונג.

אם 15. סעפטעמבער בעגאַנן איין נייעס אבאָננעמענט אויף אונזער „יידישעס פאָלקסבלאַטט“. אללע יידישען לעזער ווערדען דאהער צור פראָנומעראציאָן ערגעבענסט איינגעלאַדען.

ביז צום 1. אָקטאָבער נייא איינטרעטענדען אבאָננענטען ווירד דיא גאנצע, איבעראויס שפאננענדע ערצאָהלונג „דער וואונדער-רבי“ אויף פערלאַנגען גראַטיס צוגעזענדעט.

דיא פראָנומעראציאָנס-בעדינגונגען זינד אן דער שפיצע אונזערעס בלאַטטעס צו ערזעהען.

ווירד עס ערנסט?

— איין שריטט ענגלאַנדס געגען דיא טירקייא. —

אויס קאָנסטאנטינאָפעל ווירד געמעלדעט: „דער פראנצאָזישע אונד רוסישע באָטשאפטער ערהיעלטען דעפעשען, אין וועלכען בעריכטעט ווירד, דאס ענגלישע פאנצערשיפפע אם זאָננטאג דיא קליינע טירקישע אינזעל סיגרי בעזעטצט האבען. עס זייען טרופפען אונד קאנאָנען דאָרט געלאַנדעט אונד דיא אינזעל וואורדע מיט „טאָרפעדאָס“ אומגעבען.“

מאַן מוסס נון אבווארטען, אָב זיך דיעזע נאכריכט בעשטאָטיגט. זיא קלינגט צוואר ווענינ וואהרשיינליך, דאָך האטטע ענגלאנד נאך דען לעטצטען ערייגניססען אורזאכע גענוג צו איינעם געוואלטשטרייכע געגען דיא טירקייא, וועלכע הינטער דעם ריקקען אללער מאכטע מיט רוסלאנד איין איבער-איינקאָממען געטראָפפען האט, דאס דיא ענגלישען אינטערעססען עבענזאָ, וויא דען אייראָפאישען פריעדען צו שאדיגען דראָהט. וויר מיינען דארונטער דען פערטראג, אין וועלכעם דיא טירקייא רוסישען האנדעלס-שיפפען אויך דאנן דאס פאססירען דער „דארדאנעללען“ געשטאטטעט, ווענן זיא זאָלדאטען פיהרען.

דיעזע אנגעלעגענהייט איזט יעטצט דיא וויכטיגסטע אין דער אייראָפאישען פאָליטיק. זיא וואורדע אן דיעזער שטעללע וויעדערהאָלט בעשפראָכען אונד ווירד וואָהל נאָך אָפטער אנלאסס צו בעטראכטונגען געבען, דענן פאָן איהר האנגט הייטע דער קריעג אונד דער פריעדע אונזערעס וועלט-טהיילס אב. דיא בעוויללינונג, וועלכע דיא טירקייא דען רוסישען שיפפען אין נייעסטער צייט ערטהיילט האט, ברינגט רוסלאנד אום איינען ריעזען-שריטט נאָהער צו דעם ציעלע, וועלכעס דאסזעלבע זיך זייט פיעלען יאהרען אויסערקאָרען האט, צור ערפיללונג דעס טעסטאמענטס „פעטערס דעס גראָסען“, דאס איזט: צור בעזעטצונג קאָנסטאנטינאָפעלס אונד צור פעראיינינונג אללער סלאווען אונטער רוסישער הערשאפט.

פריהער וואר מאָסקוי דיא הויפטשטאדט פאָן רוסלאנד. „פעטער דער גראָסע“ האט זיינע רעזידענץ נאך איינער אנדערען שטאדט פערלעגט, דיא ער נאך זיינעם נאמען פעטערסבורג גענאננט האט. אין דער מיטטע דיעזער שטאדט ליעס ער איינע זיילע מיט איינער האנד ערריכטען, וועלכע נאך קאָנסטאנטינאָפעל צייגט. ער הינטערליעס זיינען נאכקאָממען איין טעסטא-מענט, וועלכעס איהנען דאס „פאָרדרינגען נאך קאָנסטאנטינאָפעל“ אונד דיא „פעראייניגונג אללער סלאווישען ברידער“ אנס הערץ לעגטע. אללע סלאווען, דיא בייא דעם באלקאנ-געבירגע, אויף דער באלקאנ-האלבאינזעל, אין רומאניען, סערביען, בולגאריען, מאָנטענעגרא, באָסניען אונד דער הערצאָגאָווינא וואָהנען, מיססען — געמאס דער לעטצטוויללינען אנאָרדנונג פעטערס דעס גראָססען — אונטער דיא הערשאפט רוסלאנדס געלאנגען.

אום דיעזעם טעסטאמענט צו פאָללשטרעקקען, האט רוסלאנד בעררייטס פיעלע קריעגע געגען דיא טירקייא געפיהרט; דאָך אימטער וויעדער מענגטען זיך דיא איבריגען אייראָפאישען מאכטע איין, זיא פיעלען דעם רוסישען באָרען אין דיא פלומפע ריי-בערישע טאטצע, דיא ער אויסגעשטרעקקט, אום אללעס אים אָריענט אן זיך צו רייסען.

וויא איין קאָממענטאר צו זיינעם טעסטאמענט קלינגען דיא וואָרטע פעטערס דעס גראָסען: „דער וועג נאך קאָנסטאנטינאָפעל פיהרט איבער וויען!“ — נאטירליך! וואָהנען דאָך פיעלע סלאווען אין גאליציען, באָהמען, דאלמאציען, סלאוואָניען אונד קראָאציען! אויסערדעם האט מאן דאָך אין וויען זעהר פיעל אינטערעססע דאראן, רוסלאנדס הערשאפט אין דען באלקאנ-לאנדערן ניכט צו-צולאססען, דאמיט עס ניכט בייא אללען אונזערען גרענצען ליעגע אונד דאמיט אונס דיא פרייע בע-וועגונג אויף דער דאָנויא אונד דער צוטריטט צום „שווארצען מעער“ ניכט אבגעשפערט ווערדע.

זייט דעם יאהרע 1878 — נאך דעם לעטצטען רוסיש-טירקישען קריעגע — ברומטט דער רוסישע באר גאר געוואלטיג, ווייל איהם דאמאלס דיא גינס-טיגסטע געלעגענהייט צור זאטטיגונג זיינעם לאנ-דער-אפפעטיטס געשטאָרט וואורדע. זייטדעם רים-טעט רוסלאנד אונאויפהאָרליך צו איינעם נייען גראָ-סען קריעגע, פאָן דעם מאן אללגעמיין גלויבט, דאס ער באלד אונפערמיידליך אויסברעכען מיססע. זייט-דעם האלט רוסלאנד גאנץ אייראָפא אין אטהעם, זאָ דאס אללע מאכטע ביז אן דיא צאָהנע בעוואפפנעט, אין פאָללער קריעגס-ריסטונג דאשטעהען מיססען, אום ניכט פאָם קריעגע אונפאָרבערייטעט איבער-ראשט צו ווערדען. זייטדעם זייפצען דיא פעֶלקער אייראָפאס אונטער דען שווערען מיליטאר-לאסטען, דיא אלליאָהרליך שטייגען. הייער זאָלל דאס מילי-טאר-באָדשעט אונזערער מאָנארכיע אום 18 מילליאָ-נען ערהאָהט ווערדען! אונד אלל דאס אויס פורכט פאָר רוסלאנד!

נון האט דיא טירקייא, דורך דאס פיעלער-וואָהנטע איבעראיינקאָממען מיט רוסלאנד, דעם צארענ-רייכע זעלבסט דאס מעססער אין דיא האנד געדריקקט, מיט וועלכעם דאס הערץ דעס „קראנקען מאנגעס“ יעדען אויגענבליקק דורכבאָהרט ווערדען קאנן. וואס זיא דאצו פעראנלאססט האט, איזט ניכט בעקאננט. דער פראנצאָזישע באָטשאפטער אין קאָנסטאנטינאָפעל זאָלל דאבייא זיינע האנד אים שפיעל געהאבט האבען. פראנקרייך וואָללטע רוס-לאנד, מיט דעם עס יעטצט אין דיקקסטער פריינד-שאפט לעבט, איינען געפאללען ערווייזען אונד ליעס דורך דען פראנצאָזישען באָטשאפטער דיא טירקייא געגען ענגלאנד אויפשטאכעלן, וועלכעס זייט מעה-רערען יאהרען עגיפטען מיט זיינעם מיליטאר בע-זעטצט האלט. דיא פרייגעבונג דער דארדאנעללען פיר דיא רוסישען שיפפע וואר אלזאָ איינענטליך איין געגען ענגלאנד געפיהרטער שטרייך, פאָן דעם אבער דער אייראָפאישע פריעדען אים גראָסען אונד גאנצען שווער געטראָפפען ווירד.

ענגלאנד האט איין הויפט-אינטערעססע דאר-אן, דאס פאָרדרינגען רוסלאנדס אים אָריענט צו פערהינדערן; דענן דער וועג פאָן רוסלאנד נאך קאָנסטאנטינאָפעל פיהרט אויך איבער אזיען, וואָ רוסלאנד אפגהאניסטאן אונד נאָך אנדערע לאנדער מיטרייססען קאָננטע, וועלכע דען שליססעל צו אינדיען בילדען, דאס אונטער ענגלישער הערשאפט שטעהט.

בעשטאָטיגט זיך דיא איינגאנגס ערוואָהנטע נאכריכט, דאס ענגלאנד דיא טירקישע אינזעל סיגרי בעזעטצט האבע, דאנן האבען וויר עס היער מיט איינער ערנסטען מאהנונג צו טהון, דיא ענגלאנד אן דיא טירקייא ריכטעט, דאמיט לעטצ-טערע זעהע, דאס מאן זיך ניכט בלאָס מיט איינער לעערען „רעקלאמאציאָן“ בעציגליך דער דארדאנעל-לען בעגניגען ווערדע. דאס וואָרע דער ערסטע ערנסטע שריטט אין דיעזער אונהיילדראָהענדען פראגע.

טאגעס-נייאיגקייטען.

(דיא אנטוואָרטען דעס קאָניגס) אויף דיא אנשפראכען דער יידישען דעפו-טאציאָנען זינד וואָהל ניכט אימטער גלייכלויטענד, דאָך שטעטס ענטהאלטען זיא דיא פערזיכערונג, דאס דער מאָנארך דיא טראדיציאָנעללע טרייע אונד אנהאָנגליכקייט זיינער יידישען אונטערטהאנען קעננע. דאסזעלבע זאגטע זיינע מאיעסטאָט אם זאָננטאג אין ביסטריטץ דער דעפוטאציאָן דער איזר' געמיינדען בעסטערצע-נאסויד, אונד אהנליכעס ווירד וואָהל אויך דיא יידישע דעפוטאציאָן אין טעמעשוואר אויס דעם מונדע אונזערעס אללערגנאָדיגסטען העררן פערנעהמען. וואָהרענד מאנכע אנדערע מאָנארכען זיך פאָן איהרער אומגעבונג געגען דיא יודען אויפהעטצען לאססען, בלייבט אונזער גיטיגער הערשער זיינען ערהאבענען גרונדזאָטצען טרייא, דיא עס זיינעם האָכהערציגען עדעלמוטהע דיקטי-רען, דיא רעכטע זיינער יידישען בירגער, דערען אנ-האָנגליכקייט איהם צור גענינע בעקאננט איזט, ניכט שמאָלערן צו לאססען. — געסטערן אום 8 אוהר אבענדס האט זיינע מאיעסטאָט ביסטריטץ פערלאססען. הייטע פריה איזט דער קאָניג אין טעמעשוואר איינגעטראָפפען, פאָן וואָ הייטע אום 4 אוהר נאכמיטטאגס דיא אבריזע איבער בודאפעסט נאך מיראמאר ערפאָלגט. איהרע מאיעסטאָט דיא קאָניגין איזט בערייטס געסטערן פריה אויס אישל אין מי-ראמאר איינגעטראָפפען.

(דער קאָניג אים הויזע איינעס יודען.) אין נעללענפאלו בייא נאל-נויץ פוהר זיינע מאיעסטאָט דער קאָניג פאָרינע

מאן קאנן ניכט. — העררן י׳ פ׳ אין ר׳: וועגן יעמאנד עטוואס בעהויפטעט, זאָלל ער דען מושה האבען, דאפיר מיט זיינעם נאמען איינצושטעהען. וויא זאָללען וויר אונס אויף איהרע צושריפט איינלאססען, ווענן זיא זאָגאר א ו נ ס איהרען נאמען פערהיימליכען? — נאך הוסט: פיר פרייטאג וואר עס שאָן צו שפּאֶט. — העררן N. אין פּוטנאָק: געווינשטע נוממערן געהען הייטע אן זיא אב. דער העדר אָבער־ראבבינער פאָן א״ש הייססט ר׳ שלום קושטנא. לאָזונג צו שפּאֶט איינגע־טראָפּפען. — העררן ל׳ של׳ אין סאס־רעגען: ווארום האבען זיא ניכט פ ר י ה ע ר בעריכטעט? י ע ט צ ט קאָננען וויר ניכט מעהר דאפאָן נאָטיין נעהמען. — נאך מאטטערסדאָרף: ער האט דאס רעכט צו איבערוואכען, אָב אללעס פאָרגעשריעבענע געשיעהט. אלס „אויטאָריזאציאָן“ געניגט דער נאכווייז דער פּאַדאגאָגישען בעפאָהיגונג אונד דעם מאָראלישען לעבענסוואנדעלס. — העררען א׳ ור׳ פּאָסט פּארנוי אונד ש׳ ר׳ אין אָטשאָד: ניכט געצאָגען.

לאָטטאָציעהונג פאָם 12. סעפּטעמבער 1891.

טעמעשוואר	14	1	9	12	34
וויען	4	20	15	62	49
גראַץ	13	43	47	60	84

וואארען־בעריכט.

בודאפּעסטער געטריידע־ אונד פּראָדוקטען־געשאֶפט.

ווייצען. עס ווארדען 100,000 מעטערצענטנער פערקויפט. דיא פּרייזע זינד געגען דיא פאָרוואָכע אום 30 קר׳ ניעדריגער.

קאָרן. דאס געשאֶפט וואר פלויא. מיטטעל־וואארע פאָן 8 גולדען 90 קר׳ ביז 9 גולדען — קר׳, פּרימא פאָן 9 גולדען 55 קר׳ ביז 9 גולדען 75 קר׳. אומזאטץ 10,000 מעטערצענטנער.

גערסטע. דיא קויפלוסט וואר זעהר שוואך. מאן בע־צאהלטע: מיטטעל־וואארע פאָן 7 גולד׳ -- קר׳ ביז 7 גולד׳ 75 קר׳, בעססערע וואארע פאָן 7 גולד׳ 90 קר׳ ביז 8 גולד׳ 30 קר׳.

האפער. בייא מאֶסיגער טענדענץ ווארדען 6000 מעטערצענטנער אומגעזעטצט. מערקאנטיל־האפער ווארדע פאָן 5 גולד׳ 75 קר׳ ביז 5 גולד׳ 85 קר׳, באהנ־וואארע פאָן 5 גולד׳ 95 קר׳ ביז 6 גולד׳ 10 קר׳, פּרימא פאָן 6 גולד׳ — קר׳ ביז 6 גולד׳ 75 קר׳ נייער האפער פאָן — גולד׳ — קר׳ ביז — גולד׳ — קר׳ בעצאהלט.

מעהל־פּרייזע.

נומ׳	0	1	2	3	4	5	6	7
פּרייז	1780	17.20	16.60	16.10	15.60	15.20	14.20	12.20

נומ׳	8	8½	8¾	9	קלייע גראָב	פיין
פּרייז	8.20	—.—	—.—	—.—	5.40	5.60

שפּיריטוס. מאן בעצאהלט ראָהשפּיריטוס אונ־פערשטייערט 19 גולד׳ 50 קר׳, פערשטייערטע ראפפינאדע 56 גולד׳ — קר׳, אן קאָנזומענטען — גולד׳ — קר׳. פּרעס־העפע־וואארע 56 גולד׳ 25 קר׳ ביז 56 גולד׳ 50 קר.

פּעטראָלעאום. עכט אמעריקאנישעס, פּרימא צו 21 גולד׳ 50 קר׳, פּרימא רוסישעס צו 20 גולד׳ 75 קר׳, גאליצישעס אונענטצינדבארעס צו 17 גולד 25 קר׳, געלבעס ענטצינדבארעס צו 15 גולד׳ 25 קר׳ בודאפּעסטער פּעטראָלעאום 20 גולד 75 קר׳.

הילזענ־פריכטע. גראָסע ווייסע פיזאָלען פאָן 7 גולדען 25 קר׳ ביז 7 גולד׳ 75 קר׳, שווערצ־באָהנען פאָן 8 גולד׳ — ביז 8 גולד׳ 50 קר׳, ברוינע־באָהנען פאָן — גול׳ — קר׳ ביז — גולד׳ — קר׳ מאָהן בלויער פאָן 26 ביז 28 גולד׳, גרויער פאָן 23 ביז 25 גולד׳ —. ערבסען פאָן 8 גולד׳ 50 ביז 9 גולד׳ 50 אונגארישע ענטהילזטע צו — גולד׳ — קר׳, אויסלאֶנדישעס ערציינגיס פאָן — גולד׳ ביז — גולד׳ — קר׳. לינזען יע נאך קוואליטאֶט פאָן 8 גולד׳ ביז 8 גולד׳ 50 קר׳, בעססערע ביז 15 גול׳. קיממעל געריטערט פאָן 17 ביז 18 גול׳. הירזע־ברייַן פאָן 11 גולד׳ 50 ביז 12 גולד׳ 50 קר׳. מאָהאר־זאמען פאָן — גולד׳ — קר׳ ביז 7 גולד׳ — קר׳. אלטער האנפ־זאמען פאָן 11 גולד׳ — קר׳ ביז 11 גולד׳ 50 קר׳, אללעס פּער 100 קילאָגראמם.

ראָהע הייטע. מאן בעצאהלטע: אונגארישע שווערע אָכסען־הייטע פאָן 70 ביז 75 גולד׳ קנייפּען פאָן 115 ביז 125 גולד׳, פּיטטלינגע פאָן 85 ביז 95 גולד׳ פּער 100 קילאָגר׳. ראָסהייטע שווערע פאָן 10 גולד׳ 50 קר׳ ביז 11 גולד׳ 50 קר׳, לייכטע פאָן 8 גולד׳ 50קר׳ ביז 9 גולד, — קר׳ פּער פּאאר.

ריבאָל. עס ווארדען 45 מעטערצענטנער צו 39 גולד׳ — קר׳ פערקויפט.

צוועטשקענמוס. סערבישעס פל׳ 16.75. סלא־וואָנישעס 17 גולדען. דעראומזאטץ בעטרוג 2000 מעטער־צענטנער.

פעללע. 8000 שטיק מאצעדאָניער זינד צו פל. 75, — — שטיק באָסנישע צו פל. —, — — שטיק סערבישע צו פל׳ —, אונד — — שטיק באנאַ־טער צו פל׳ — פּער מעטערצענטנער פערקויפט וואָרדען. 3000 שטיק באָסנישע קירשנער־לאממפעללע זינד צו פל׳ 120 אונד — — שטיק שווערע באָסנישע צו פל׳ — פערקויפט וואָרדען.

האדערן. בייא גערינגעם אומזאטץ נאָטירען פּרימא ווייסע ליינען פל׳ 10.75 ביז פל׳ —.11, האלבווייסע ליינען פל׳ —.7 ביז פל. 7.25, פיינפּאק פל׳ 6.25 ביז פל. 6.50, פּיס פל׳ —.5 ביז פל׳ 5.25, גראָבפּאק פל׳ 5.25 ביז פל׳ 5.55 פּרימא ווייסע בוימוואָללע פל׳ 11.75 ביז פל׳ —.12, סעקונדא ווייסע בוימוואָללע פל׳ 5.50 ביז פל׳ 5.75, אונ־געטהעערטע זיילע פל׳ 12.50 ביז פל׳ —.13, שטריקע פל׳ 5.50 ביז פל׳ 3.75, פיינאדלער פל׳ 2.75 ביז פל׳—.3, גראָב־אדלער פל׳ 1.80 ביז פל׳ 1.90, גיימוך פל׳ —.20 ביז פל׳ 20.50, וויכוואָללע יע נאך קוואליטאֶט פל׳ —.15 ביז פל. —.25, אלטע ווייסע האלינא פל׳ —.13 ביז פל׳ 13.25, נייע ווייסע האלינא פל׳ —.29 ביז פל׳ —.30.

פּפלוימען. מאן בעצאהלטע: באָסנישע 75 שטיק פּער ½ קילאָגראם. פּער אָקטאָבער צו פל׳ 23.70, 85 שטיקק פּער אָקטאָבער, וויא אויך פּער אָקטאָבער־נאָוועמבער צו פל׳ 19.65, 90 שטיקק פּער אָקטאָבער־נאָוועמבער צו פל׳ 19.30, 100 שטיקק פּער אָקטאָבער צו 15.85, פּער אָקטאָבער־נאָוועמבער צו פל׳ 15.63. פאָן 120־שטיקקיגען ווארדע איין קוואנטום פּער אָקטאָבער צו פל׳ 13.62, פּער אָקטאָבער־נאָוועמבער צו פל׳ 13.40 געשלאָססען. דאס געשאֶפט שליעסט אין פעסטער טענדענץ.

ווייַן־עקסטראקט.

צור אויגענבליקקליכען ערציעלונג איינעס פאָרציגליכע געזונדען ווייַנעס, וועלכער פאָם עכטען נאטורוויין ניכט צו אונ־טערשיידען איזט, עמפּפעהלע איך דיזע בעוואֶהרטע שפּע־ציאליטאט.

פּרייז פיר 2 קילא (אויסרייכענד צו 100 ליטער וויין) 5 פל׳ 50 קר. רעצעפּט ווירד גראטיס בייגעפּאקקט. פיר בעסטע ערפאָלג אונד געזונדעס פאבריקאט גאראנטירע איך.

שפּיריטוס־ערשפּארניסס

ערציעלט מאן דורך מיינע אונאיבערטראָפפענע פערשטאֶר־קונגס־עססענץ פיר בראנגטוויינע; דיזעלבע פערלייהט דען געטראֶנקען איינען אנגענעהמען, שניידיגען געשמאק אונד איזט נור בייא מיר צו האבען. פּרייז פל׳ 3.50 פּער קילאָ (אויף 600 ביז 1000 ליטער) אינקלוזיווע געברויכס־אנוויזונג. פּרייזליסטע פראנקאָ.

☛ אויסער דיזען שפּעציאליטאטען אָפפערירע איך זאממטליכע עססענצען צור פאבריקאציאָן פאָן רום, קאָניאק, שליוואָוויטץ, טרעבער, גלענגער־ אונד לאנגערבראננט־וויין, זאָוויא אללער עקזיסטירענדען פיינען טאפעל־ליקאָרע אין הערפאָרראגענדער אונאיבערטראָפפענער קוואלי־טאֶט. לייכטפאסליכע רעצעפּטע ווערדען גראטיס בייגעפּאקט

קארל פּהיליפּפּ פּאָללאק

עססענצען־שפּעציאליטאֶטען־פאבריק אין פּראג.

(פּראָטאָקאָללירטע פירמא זייט 1872.)

עפּילעפּזיע

היילבאר, אָהנע ריקפאלל; טויזענדע בעוויזען דיעזען וואונדערבארען ערפאָלג דער וויססענשאפט. אויספיהרליכע בעריכטע זאממט רעטורמארקע זינד צו ריכטען
„OFFICE SANITAS“ PARIS,
57. Boulev. de Strasbourg

בילליגער אלס איבעראלל

אללע גאטטונגען

אתרוגים, לולבים, הדסים

איינציג אונד אללין בייא

G. Singer Triest.

טעלעגראמם־אדרעססע: Singer Hoflieferant, Triest.

קליינע אנצייגען.

אין דיעזער רובריק קאָסטעט יעדעס איינפאכע וואָרט 2 קר׳ יעדעס מיט פעטטען בוכשטאבען געדרוקקטע וואָרט 3 קר׳. איזט דיא אנצייגע אויך מיט איינער דייטליכען אדרעססע אנגעגעבען, זאָ מיססען דאפיר סעפּאראט 10 קר׳ אן שטעמפּעל־געביהר ענטריכטעט ווערדען. — אויסקונפט איבער דיא אנ־צייגען ערטהיילט דיא אדמיניסטראציאָן אונזערעס בלאטטעס. יעדעס אונענטגעלטליך; שריפטליכע אויסקונפטע ווערדען יע־דאָך נור געגען איינזענדונג דער נאָטהיגען פּאָסטמארקע ערטהיילט

איך מאָכטע

איינע העבראֶישע צייטונגסזאממלונג אנלעגען אונד ביטטע דאהער יעדען, דער אירגענד איין אלטעס אָדער נייעס העבר׳ בלאטט אבצוגעבען האט, מיר דאס־יעלבע גיטיגסט אונטער אונ־טענשטעהענדע אדרעססע צו־זענדען צו וואָללען. פּאָרטאָ־שפּעזען פערגיטע איך אויף וואונש בערייטוויללינגסט. דאנק אים פאָראויס.

Expedition »Jüdisches Volksblatt“ für S. B. 100

אין קנאבע אָדער איין מאֶדכען

אויס דער פּראָווינץ ווירד בייא איינער געפּריפטען יידישען לעהרערין היער אין בודא־פּעסט אין גאנצע פערפּפלע־גונג גענאָממען. אויף וואונש קלאוויער־ אונד שפּראכען־אונטעררייכט. צושריפטען אונ־טער „M. L.“ אן דיא עקס־פּעדיציאָן ד׳ בלאטטעס.

אויפשריפטען

פיר מצבות, העבראֶיש, דייטש אָדער אונגאריש, אין פּראָזא אָדער אין ווערזען, אויך מיט „אַבראָסטיקאָן“, ווערדען צו מאֶססיגען פּרייזען פערפּאסט.

בעשטעללונגען זינד אן דיא רעדאקציאָן דיעזעס בלאטטעס צו ריכטען.

פערטרעטונג

זוכט איין בודאפּעסטער יונגער קויפמאנן, דער נאָטהיגענ־פאללס אויך קויציאָן אָדער פאָרציגליכע גוטשטעהונג צור פערפיגונג האט. בראנש גלייכ־גילטיג, דא איך אין אללעם בעוואנדערט בין. געפאֶללינע אנטראֶגע אונטער «A» אן דיא עקספּעדיציאָן דיעז׳ בלאטטעס.

שטעללען־געזוך.

געפּערטיגטער, אין העבראֶישען קענגטניססען גוט בעוואנדערט, איבער תלמודישעס וויססען אונד רעליגיאָזע אויפפיהרונג פאָן גדולי הדור נ״י מיט צייג־ניססען פערזעהען, זוכט אנ־שטעללונג פּער זאָפאָרט, עווענטועלל 1. נאָוועמבער אין איינער געמיינדע מיט גראָסע־רען קינדערן גפ״ת ותנ״ך ודברי מוסר צו לערנען, בע־זיטצט אויך דיא פּאָהיגקייט, אם שבת ויו״ט אין דברי מוסר ואגדה פאָרטראֶגע צו האל־טען. האָנאָראר בעשיידען, לויט פעראיינבארונג. ערנסט געמיינטע אנטראֶגע ביטטע דירעקט אן מיך צו ריכטען. הוסט, לס׳ תצא תרנ״א לפ״ק. ה״ק אלי׳ שיק, נכד מה״רם שיק זצ״וקל.

Elias Schick, M. Huszt.

Herausgeber und Redacteur: M. Dornbusch.

Budapest, 1891. Druck von Sam. Márkus, Dorotheagasse 6, (Wurmhof).

קלאָרטע, זיא בעהאררע בייא דער שיידונג. וואָרויף מאָריין שרייבער ערוויעדערטע, דאס ער מיט דערזעלבען איינפֿערשטאנדען, יעדאָך ניכט גענייגט זייא, נאָך איינמאל פֿאָר דעם ראבבינאט צו ערשיינען. אלס איהם דר׳ קאָהן זאגטע, דאס פֿאָרשריפֿטסמאַסיג נאָך צווייא פֿערזאָהנונגס-פֿערזוכע שטאטטפינדען מיססען, ערקלאָרטע שרייבער, ער קיממערע זיך ניכט אום דיא פֿאָרשריפֿטען אונד ווערדע ניכט מעהר ערשיינען.

(זעלבסטמאָרד איינעס אויסגעוויזענען רוססישען יודען.) איין אָפּפֿער דער רוסישען יודען-פֿערפֿאָלגונגען, איין 60 יאהרע אלטער מאנן, האט אין וויען אוים פֿערצווייפֿלונג איבער זיינע טרויריגע לאגע זיינעם לעבען איין ענדע געמאכט. דער זעלבסטמאָרדער וואר דער ביז פֿאָר איניגען מאָנאטען אין אָדעססא אנזאַססיג געוועזענע האנדעלסמאנן אשר אָרנשטיין. ער מוססטע, וויא פֿיעלע זיינער גלויבענסגענאָססען, אלס דיא אויסווייזונג דער יודען אין רוסלאנד דעקרעטירט ווארדע, דיא שטאדט, אין וועלכער ער זייט פֿיעלען יאהרען זיינען ערווערב האטטע, פֿערלאססען. דיא גערינגען ערשפּארניססע, דיא אָרנשטיין האטטע, ווארען באלד אויפֿגעצעהרט. מיטטעללאָז אונד פּלאנלאָז רייזטע דער אויסגעוויזענע אין דאס אויסלאנד. ענדליך לאנגטע אָרנשטיין אין וויען אן. ער האטטע מיט גראָסער מיהע אונטערשטאנד אין דער „קליינען שיפֿפֿגאססע" געפֿונדען. ער ריכטעטע מעהרערע געזוכע אן פֿערשיעדענע בעקאננטע וואָהלטהאַטער אין וויען. דא אבער, בעפֿאָר דיעזע געזוכע ערלעדיגט ווערדען, אום מיסבראוכען פֿאָרצובייגען, איבער דיא פֿערזאָנליכקייט דער ביטט-שטעללער גענויע ערקונדיגונגען איינגעצאָגען ווערדען, זאָ דויערט עס איממער לאָנגערע צייט, ביז דאנן דיא אונטערשטיטצונגען ערטהיילט ווערדען. אָרנשטיין האט אינצווישען אין זיינער פֿערצווייפֿלונג דען ענטשלוס געפֿאססט, אוים דעם לעבען צו שיידען.

(ערמאָרדונג איינעס יודען.) אוים מאטטערסדאָרף ווירד אונס געשריעבען: „אין דעם אונוויט פֿאָן היער געלעגענען דאָרפֿע פּעטערפֿאלו האבען זיך אם לעטצטען זאָנטאג (13. סעפּטעמבער) מעהרערע בויערן אין דער שאַנקע דעס דאָרטיגען יידישען ווירטהעס אונטערהאלטען. אלס זיא זיך ענטפֿערנען וואָללטען, אָהנע דען גענאָססענען וויין בעצאהלען צו וואָללען, שטעללטע זיא דער ווירטה דאריבער צור רעדע, וואָרויף 5 בויערן דען אונגליקקליכען מיט מעססערשטיכען בעדעקקטען, זאָ דאס ער נאך וועניגען מינוטען איינע לייכע וואר. דיא מאָרדער ווארדען פֿערהאַפֿטעט. דער ערמאָרדעטע וואר פֿאטער פֿאָן 8 קינדערן."

(איבערשוועממונג אין שפאניען.) אוים מאדריד, דער הויפּטשטאדט שפאניענס, ווירד אונטער דעם פֿאָרגעסטריגען דאטום פֿאָלגענדעס טעלעגראפֿירט: דורך רעגענגיססע איזט דער פֿלוסס „ארמארגיללא" אין דער פּראָווינץ טאָלעדאָ אוים דען אופֿערן געטרעטען אונד האט מעהרערע אָרטשאפֿטען איבערשוועממט אונד פֿיעלע הייזער וועגגעריססען. וויא עס הייססט, זאָללען 1500 פּערזאָנען טהיילס ערטרונקען, טהיילס אונטער דען טרימערן דער איינגעשטירצטען הייזער בעגראבען וואָרדען זיין.

ערקלערונג.

אים זיננע דעם והייתם נקיים מה׳ ומישראל ערקלאָרע איך היערמיט פֿרייוויללינ, דאסס אללע דיפֿפֿערענצען צווישען מיר אונד מיינעם שוואגער הנגיד ר׳ יעקב גראָס אוים וורפֿלעט אונד דעססען שוויעגערזאָהן הנגיד ר׳ צבי יאָרדאן על פי דין ויושר געאָרדנעט וואָרדען אונד זאָמיט איך גאר קיינע פֿאָדערונג אן אָבינע העררען האבע.

קאפּאָלנא, פרשת כי תצא תרנ״א.

הק׳ וואָלף פֿריעדמאן.

דיא געזעללשאַפֿט צור יודען-קאָלאָניזירונג.

— קאָלאָניזאציאָנס-פּלאן דעס באראָן הירש. —

איבער דיא צוועקקע, וועלכע דיעזע פֿאָן אונס אין פֿאָריגער נוממער ערוואָהנטע געזעללשאַפֿט פֿערפֿאָלגט, דערען הויפּט-טהיילנעהמער באראָן הירש איזט, ליעגט נון איין אויספֿיהרליכער בעריכט פֿאָר:

דיעזע צוועקקע זינד:

1) דיא אויסוואנדערונג פֿאָן יודען אוים אירגענד איינעם טהיילע אייראָפּאס אָדער אזיענס צו אונטערשטיטצען אונד צו בעפֿאָרדערן; הויפּטזאַכליך אוים לאָנדערן, אין וועלכען דיא יודען בעזאָנדערען שטייערן אָדער פּאָליטישען אָדער אנדערען בעשראָנקונגען אונטערוואָרפֿען זינד. 2) קאָלאָניען צו גרינדען אין פֿערשיעדענען טהיילען פֿאָן נאָרד- אונד זיד-אמעריקא אונד אנדערען לאָנדערן פֿיר אקקערבוי-, האנדעלס- אונד אנדערע צוועקקע. 3) פֿאָן רעגיערונגען, שטאאטען, געמיינדען, פֿעראיינען אָדער פּערזאָנען לאנד אָדער זאָנסטיגעס איינגענטהום אָדער רעכטע איבער לאָנדעריען צו ערווערבען אונד אלל דיעס צום צוועקקע דער קאָלאָניזאציאָן צו פֿערווערטהען. 4) אקקערבוליכע, קאָממערציעללע אונד אנדערע ניעדערלאססונגען אין דען זאָ ערוואָרבענען געביעטען, אויססער אין אייראָפּא, צו גרינדען אונד צו ענטוויקקעלן. 5) וועגע, אייזענבאהנען, בריקקען, האפֿען, טעלעגראפֿען, פֿאבריקען, סינאגאָגען, באַדער אוי ז׳ וו׳ צו בויען אָדער דערען בויא צו אונטערשטיטצען. 6) אללע ארטע וואארען צו קויפֿען, צו פֿערקויפֿען, צו עקספּאָרטירען אונד געשאַפֿטע יעדער ארט צו מאכען, וועלכע דער אויסוואנדערונג אָדער קאָלאָניזאציאָן דיענליך זיין קאָננען. 7) אין פֿערשיעדענען טהיילען אייראָפּאס, אזיענס אונד אנדערער געגענדען דער וועלט אויסוואנדערונגס-אגענטורען צו ערריכטען, דאמפֿשיפֿפֿע אונד אנדערע פֿאהרצייגע צו בויען אונד אויסצורישטען, אום קאָלאָניסטען צו בעפֿאָרדערן. 8) דיא קאָלאָניסטען צו אונטערשטיטצען, אינדעם מאן איהנען ווערקצייגע, מאטעריאל, פֿיעה אונד אנדערע דינגע גיבט, וועלכע פֿיר אקקערבוליכע אָדער אנדערע אונטערנעהמונגען נאָטהיג זינד. 9) דאס ניכט אונמיטטעלבאר נאָטהווענדיגע געלד דער געזעללשאַפֿט אין זיכערע שטאאטס-פּאַפּיערען ענגלאנדס, פֿראנקרייכס, בעלגיענס, האָללאנדס, דייטשלאנדס אונד דער פֿעראייניגטען שטאאטען פֿאָן אמעריקא אנצולעגען.

דיא איננאהמען אונד דאס איינענטהום דער געזעללשאַפֿט זאָללען נור צור פֿאָרדערונג דעם אנגעגעבענען צוועקקעס, קיין טהייל אלס דיווידענדע אָדער פּאָרטהייל פֿיר דיא מיטגליעדער דער געזעללשאַפֿט פֿערווענדעט ווערדען; דאָך דירפֿען דירעקטאָרען, בעאמטע, מיטגליעדער דער געזעללשאַפֿט אָדער אנדערע פּערזאָנען פֿיר געלייסטעטע דיענסטע ענטשאַדיגט ווערדען.

ווענן דיא געזעללשאַפֿט זיך אויפֿלאָזט אונד פֿערמאָגען צוריקקבלייבט, זאָלל דאסזעלבע ניכט אונטער דיא מיטגליעדער דער געזעללשאַפֿט פֿערטהיילט, זאָנדערן אויף איינע אנדערע יידישע אנשטאלט איבערטראגען ווערדען, וועלכע אָהנליכע צוועקקע פֿערפֿאָלגט.

מינדעסטענס איינמאל אים יאהר זאָללען דיא רעכנונגען דער געזעללשאַפֿט רעווידירט ווערדען.

וואָהרענד דער ערסטען פֿינף יאהרע נאך בילדונג דער געזעללשאַפֿט דארף דיא מעהרהייט דער אקציאָנאָרע דיא בעשטיממונגען דעס שטאטוטס אָנדערן אונד נייע הינצופֿיגען; נאך אבלויף דיעזער צייט אבער ניכט מעהר, אויססער ווענן אויף דער לעטצטען אללגעמיינען מיטגליעדער-פֿערזאממלונג פֿאָר אבלויף דיעזער צייט דיא אינהאבער פֿאָן ניכט וועניגער אלס דרייא פֿיערטעל דער אקציען אנדערס בעשליעסען אָדער נאכהער אללע אקציאָנאָרע שריפֿטליך איהרע צושטיממונג געבען.

* * *

דיעזע געזעללשאַפֿט האט, וויא וויר בערייטס בעריכטעט האבען, איין קאפּיטאל פֿאָן 2 מילליאָנען

אנדערן אונד דער דאָגגע ליעס זיך איממער לויטער אונד גראָללענדער פֿערנעהמען.

דאניעל אכטעטע ניכט זיינער מידיגקייט אונד וואָללטע זיך אויף דען וועג נאך דעם וואלדע מאכען, אום זיינע טאָכטער צו זוכען, אלס דיעזע עבען פֿאָם רעגען דורכנאָססט אינס צימער טראט אונד אין דיא ארמע דעס פֿאטערס שטירצטע.

„דוא שלעכטעס מאָדכען", שפּראך מיט צאָרטליכעם פֿאָרוואורף דער אלטע, אינדעם ער דאס נאססע האאר זיינעס קינדעס גלאָטטעטע אונד איהנען קוסס אויף איהרע שטירן דריקקטע. נאכדעם דאניעל געבעטעט האטטע, זעטצטען זיך אללע דרייא צו טיש.

„פֿירכטעטעסט דוא ניכט אלליין אים וואלדע בייא דעם העראננאהענדען אונוועטטער?" פֿראגטע דער אלטע.

„איך וואר עבען ניכט אלליין", אנטוואָרטעטע לאָכעלנד אסתר.

„ניכט?" פֿראגטע דאניעל נייגיעריג.

„אָ ניין", ענטגעגנעטע דאס שאָנע מאָדכען; „איך בעפֿאנד מיך אין געזעללשאַפֿט איינעס היבשען, בראווען יונגען מאננעס."

דיא עלטערן בליקקטען זיא פֿראגענד אן.

„פֿערדינאנד דאראָמבאָי בעגעגנעטע מיר צופֿאָלליג אים וואלדע אונד וואר זאָ פֿריינדליך . . ."

„דאראָמבאָי!" שריע דאניעל אויף. מעססער אונד גאבעל זאנקען אוים זיינער האנד געפֿאללען.

דיא נעננונג דיעזעס נאמענס איבטע איינע שרעקקליכע ווירקונג אויף דען אלטען הויזירער. זיין געזיכט ערבלייכטע, זיינע ארגען טראטען אוים איהרען האָהלען, דאס האאר שטאנד איהם צו בערגע, אין קראמפּפֿהאַפֿטעם ציטטערן בעמאָכטיגטע זיך זיינעס גאנצען קאָרפּערס.

מוטטער אונד טאָכטער איילטען ערשראָקקען צום אלטען הין, דער אויססער זיך וואר אונד וויא איין גייסטעסקראנקער שטארר פֿאָר זיך הינבליקקטע. נור זעהר שווער קאם ער וויעדער צו זיך. איין טיעפֿער זייפֿצער ראנג זיך אוים זיינער ברוסט הערפֿאָר.

דיא פֿרויא האטטע דען שמערין איהרעס מאננעס בעגריפֿפֿען, דאָך אסתר בליקקטע איהרע עלטערן פֿערוואונדערט אן.

דאניעל וויגקטע דעם מאָדכען, זיך איהם צו נאָהערן אונד ער שפּראך:

„זעטצ׳ דיך, מיין קינד, דא הער צו מיר: איך וויל דיר דיא געשיכטע ערצאָהלען, וועלכע עבען יעטצט אין מיינעם אינגערן זאָ פֿיעל פּיין אונד קוואל עררעגט האט. דוא ביזט יונג אונד אונערפֿאהרען, דוא ווייססט עס ניכט, דאס אין אונזערעם צייט-אלטער דער ערלאָגענען הומאניטאַט איינע קאָנפֿעסיאָן לעבט, דיא פֿאָן דען וואָהלטהאטען דער מענשענליעבע אויסגעשלאָססען איזט, דיא געטרעטען, אונטערדריקקט אונד אין דען קאָטה געצערט ווירד. דיעזע פֿערהאססטע רעליגיאָן, דיעזער אונטערדריקקטע פֿאָלקס-שטאמם איזט דאס יודענטהום. וויא פֿיעלע יודען בלוטען אונטער דיעזען שאָנונגסלאָזען פֿוס-טריטטען דער געזעללשאַפֿט! וויא פֿיעלע יודען ווירדען זיך גערנע אוים דעם שטויבע ערהעבען, אין דען מאן זיא געשליידערט, אום צו אכטונג אונד עהרע צו געלאנגען! אבער זיא ווערדען פֿאָן דער זיא אומגעבענדען פֿעראכטונג דאראן געהינדערט. אונד דאָך בעזאָהרען זיא זיך אונטער טויזענד קוואלען, אונטער מאנניגפֿאלטיגען ליידען דיא ריינהייט איהרער זעעלע, ווייל זיא עס פֿיהלען אונד וויססען, דאס דיא צייט איינמאל קאָממען מוסס, וואָ זיא פֿאָן דען פֿעססעלן בעפֿרייט ווערדען, אין וועלכע זיא פֿאָן דער בלינדען, טיראננישען געזעללשאַפֿט געשלאגען וואורדען, דאס אויך זיא מענשען זיין ווערדען אונטער דען מענשען, ניכט נור איממער פֿפֿליכטען ערפֿיללען, זאָנדערן איינמאל אויך רעכטע געניעססען ווערדען."

„איך קאננטע איינען זאָלכען מענשען. ער וואר איין איינפֿאכער, פֿלייסיגער מאנן. גאָטט האט איהם געהאָלפֿען, דעם אללמאָכטיגען זעגען בעגלייטעטע אללע זיינע אונטערנעהמונגען, זיין פֿערמאָגען האטטע זיך פֿערמעהרט. פֿיר זיך בעאנשפּרוכטע ער ניכטס מעהר; אבער ער האָפֿפֿטע, דאסס זיין פֿערמאָגען דער שליססעל זיין ווערדע, דער וועניגסטענס זיינעם גוטערצאָגענען זאָהנע דיא טהאָרע אָפֿפֿנען ווערדע, וועלכע דען יודען פֿאָן דער וועלט אבשליעסען. ריכטיג ווארדע דעם רייכען וואָהלערצאָגענען יידישען יונגען מאננע איינע בעססערע בעהאנדלונג צו טהייל, אלס טויזענדען זיינער גלויבענסגענאָססען."

„מיט פֿעסטעם פֿערטרויען בליקקטע דער יינגלינג אין דיא וועלט. דיא גרונדזאַטצע, דיא איהם זיין בראווער פֿאטער איינגעפּראָגט האטטע, ליעסען איהן אן דער צוקונפֿט ניכט פֿערצווייפֿעלן. ווענן איהן אויך דיא אונמענשליכע אונטערדריקקונג זיינער גלייבענסגענאָססען שמערצטע, זאָה ער דעננאָך האָפֿפֿנונגספֿאָלל איינער פֿריידיגערן צוקונפֿט ענטגעגען."

„אין גליקקליכער רוהע פֿערליעפֿען איהם דיא טאגע. ער גרינדעטע איינען פֿאמיליען-העערד אונד פֿיהרטע איין אן גייסטיגען אונד קאָרפּערליכען פֿאָרצינגען רייך אויסגעשטאטטעטעס מאָדכען אלס זיינע נאטטין היים."

(פֿאָרטזעטצונג פֿאָלגט.)

וואָכע אין דען האָף דעם יידישען לאנדווירטהעס יעללינעק, וואָ דיא ערצהערצאָגע אלברעכט אונד פריעדריך דען מאָנארכען ערוואַרטעטען. דיא האָהייטען אונטערהיעלטען זיך אין לייטזעליגסטער ווייזע מיט דעם הויז-העררן. הערר יעללינעק, דער ליידענד אויסזיעהט, ווארדע פאָם קאָניג אום זיינע קראנקהייט בעפראגט.

(ערצהערצאָג פראַנץ פערדינאנד עסטע) לאגערטע וואָהרענד דער גאלגוציער מאנאָווער אין דער אומגעגענד פאָן אששאקירטה. אלס ער הונגריג ווארדע, בעעהרטע ער דאס הויז דעם דאָרטיגען יידישען איינוואָהנערס ביכלער מיט זיינעם בעזוכע, וואָ איהם אונד זיינעם געפאָלגע איין מאהל בערייטעט ווארדע. דער האָהע גאסט שפראך דער פרויא ביכלער זיינען דאנק אוים אונד פערזיכערטע, דאס איהם דאס שנעלל בערייטעטע מאהל פאָרטרעפפליך געשמעקקט האבע.

(ערדע אוים "ארץ ישראל" פיר קראָנפרינץ רודאָלף.) איין אונגארישער יודע, נאמענס בערנהארד הילפערן, דער זייט 30 יאהרען אין פאלאסטינא וואָהנט, ווארדע דיעזער טאגע אין וויען פאָם ערצהערצאָג פראנץ פערדינאנד עסטע עמפפאנגען אונד איבעררייכטע דעמזעלבען איין מיט בונטען באנדערן געשמיקקטעס זאָקקכען ערדע, וועלכעס ער אוים דעם היילינען לאנדע פיר דען זארג דעם קראָנפרינצען רודאָלף מיטבראכטע. דער ערצהערצאָג נאהם דאס זאָקקכען דאנקענד ענטגעגען אונד פערשפראך, דאסזעלבע אם זארגע דעם פערעוויגטען קראָנפרינצען ניעדערלעגען צו לאססען.

(דער יונגע קאָניג אלעקסאנדער פאָן סערביען) איזט געסטערן פאָן זיינער רייזע וויעדער אין בעלגראד איינגעטראָפפען, וואָ ער אם באהנהאָפע פאָן דען רעגענטען אונד מיניסטערן זאָוויא פאָן איינעם צאהלרייכען פובליקום מיט יובעל בעגריסט ווארדע.

(איינע מיט בעגייסטערונג אויפגענאממענע דרשה) היעלט אם פערגאנגענען ש"ק הרב המה"ג מקהל יאסוי אין וואיטצען, וואָהין ער, אוים אנלאסס זיינער אנוועזענהייט אין בודאפעסט, אויף איינלאדונג איינינער זיינער פריינדע קאם. אוים וואיטצען ווירד אונס היעריבער פאָלגענדעס בעריכטעט: "איינען אויסעראָרדענטליכען "עונג שבת" פעראורזאכטע דען היעזיגען אָרטה' געמיינדע-מיטגליעדערן דיא דרשה של הה"ג מו"ה שמעון גלאטשטיין נ"י מק"ק יאסוי. אללעס וואר פאָן דעם געדיעגענען אינהאלטע דערזעלבען אונד פאָן דעם מייסטער-האפטען פאָרטראגע ענטציקקט. עס ווארען וואהרהאפטע דברים היוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב. מיט דעם וואונשע "כמותו ירבו בישראל" שפרעכען וויר היערמיט זיינער עהרווירדען אונזערען אינניגסטען דאנק פיר דען אונס געוואָהרטען גענוסס אוים.

מעהרערע צוהאָרער."

(איין עדלער וועטט-אייפער.) אוים אבאָאָיסאנטוי ווירד אונס געשריעבען: "וועטטאייפערנד שפרעכען דיא היעזיגען בחורי חמד פאָן דער קאנצעל העראב. ערסט אונלאנגסט האָרטען וויר איינע שאָנע דרשה פאָן הבחור החשוב כה' משה אהרן שווארץ נ"י אונד אם פערגאנגענען ש"ק היעלט וויעדער הבחור החתן ירא ד' מרבים כה' דוד בוימאנן נ"י איינע פאָן עכט יידישעם גייסטע דורכדרונגענע דרשה בשמעתתא ואגדתא מלאה יראת ד' הטהורה. מיט דאנק אונד אנערקעננונג געדאכטע ער דער אוהבי התורה ותומכי', וועלכע היער איינע תלמוד תורה-שולע אויפרעכט ערהאלטען, וואָ זאָוואָהל היעזיגע אלס פרעמדע קינדער פיר דיא ישיבה פאָרבערייטעט ווערדען.

אוהב תורה ויראה."

(אין אנגעלעגענהייט דער קאָרפוער אתרוגים) ערהאלטען וויר טאגליך אוים דען קרייזען אונזערער געאבאָננענטען אנפראגען, דיא צו בעאנטוואָרטען ציעמליך שווער איזט. וויא זאָללען וויר צו דיעזער פראגע שטעללונג נעהמען, ווענן דיא אָרטהאָדאָקסען ראבבינער-קאָריפאען אונגארנס דיעס ניכט טהון? עס בעדארף דאָך קיינעס בעזאָנדערען "איסור", אום דיא קאָרפוער אתרוגים צו פערדראנגען. יעדער מיט זיינעם פאָלקע פיהלענדע יודע ווירד זיך פאָן דיעזען אתרוגים פערנהאלטען, נאכדעם אין קאָרפו אונזערע גלויבענסגענאָססען זאָ שווער אן גוט אונד לעבען געשאדיגט ווארדען. "אונד זאָלל מאן אתרוגים אוים ארץ ישראל בעציעהען?" לויטעט דיא וויטערע פראגע. געוויסס, ווענן מאן זאָלכע נור בעקאָממט. וויא איבעראיינשטיממענד פאָן פערשיעדענען זייטען בעריכטעט ווירד, קאנן ארץ ישראל אים גינסטיגסטען פאללע זעכציגטויזענד אתרוגים ליעפערן. דיעזע צאהל גענינגט דאָך לאנגע ניכט פיר אחינו בני ישראל בכל ארצות פזורידם. ווער אלזאָ קיינען אתרוג אוים ארץ ישראל בעקאָממט, קאנן איינען זאָלכען אוים פארגא, יאנינא אונד אנדערען טירקישען גרענץ-אָרטען בעציעהען. נון ווירד וויטער געפראגט, ווארום אוים ירושלים איינע "מודעה ומהאה" געגען דען מאססענהאפטען בעצוג פאָן אתרוגים אוים ארץ ישראל ערלאססען ווארדע? דאראויף פינדען וויר איינע טריפטיגע אנטוואָרט אין דער יינגסטען נוממער דעם אָרגאנעס דעם לעמבערגער פעראיינעס "מחזיקי הדת". "ווענן (זאגט דאס ערוואהנטע בלאטט) אללע אתרוגים אוים ארץ ישראל נאך חוץ לארץ געפיהרט ווערדען, וואָ זאָללען דאנן דיא יודען פאלאסטינאס זעלבסט אתרוגים הערנעהמען? זאָללען זיא איבער קאָרפוער אתרוגים ברכה מאכען?" — זאָ שיינען דענן אללע פראגען בעאנטוואָרטעט, אונד יעדער האנדלע נאך זיינעם געוויססען אונד נאך זיינעם קאָננען.

(דאס וואָרט איינעס וואהנזינניגען.) אָפט קאָממט עס פאָר, דאס איין וואהנזינניגער איין טרעפפענדעס וואָרט זאגט. דאס איזט נון דעם טאפיאָ-סעלעער ראבבינער-מיסיאָנאר, העררן ליכטענשטיין, פאסירט. דערזעלבע גיבט אין דער יינגסטען נוממער דעם היעזיגען נעאָלאָגען-בלאטטעס איינע ערקלארונג אב, אין וועלכער ער אונטער אנדערעם פאָלגענדעס זאגט: "ווענן איך געגען יענע אויפטרעטע, וועלכע דיא בעשטיממונגען דער רעליגיאָן אויסער אכט לאססען, זאָ טהוע איך דאס אים בעוואוסטזיין, דאס דעריעניגע, דער זיך מיט דעם זאָגענאננטען "מאָראלישען יודענטהום" בעגניגט, אויף דעם באָדען דעם כריסטענטהומס שטעהט, דענן דיעזעס איזט עבען — דאס רעפאָרמירטע יודענטהום!" — (אויפריכטיגער האט נאָך קיין נעאָלאָגע ביז היינטע געשפראָכען. דיא הערען רעפאָרמער בעהויפטען דאָך שטייף אונד פעסט, דאסס דאס וואהרע יודענטהום אין איהרעם לאגער זייא. הערר ראבבינער ליכטענשטיין זאגט הינגעגען גאנץ אָפפען דיא וואהרהייט, דאס נאמליך דיא נעאָלאָגען דעם כריסטענטהום נאהער שטעהען, אלס דעם יודענטהום. זאָ גאנץ אויפריכטיג קאנן אבער נור איין גייסטעס-קראנקער נעאָלאָגע זיין!)

(שיידונג איינעם קערקער-שטראָפלינגס פאָן זיינער פרויא.) מאָריץ שרייבער, וועלכער פאָר 2 וואָכען וועגען איינעם געגען זיינע פרויא, אדעלע שרייבער געבאָרענע פינדאָר, פעראיבטען מאָרד-פערזוכעס צו 5 יאהרען צוכטהויז פעראורטהיילט וואָרדען וואר, האט אין דיא שיידונג פאָן דיעזער זיינער פרויא געוויללינט. פאָרגעסטערן פאנד פאָר דעם ראבבינאטע דער פעסטער איזר' רעליגיאָנסגעמיינדע דער ערסטע געברייכליכע אויסזאָהנונגס-פערזוך צווישען שרייבער אונד זיינער גאטטין שטאטט. אין איינעם וואגען, עשקאָרטירט פאָן איינעם געפאנגנים-וואַרטער, ווארדע שרייבער צום ראבבינאט געבראכט, וואָ זיך אויך זיין פערטהיידיגער דר. וואָלף, זאָוויא זיינע פרויא מיט איהרעם רעכטסאנוואלט איינגעפונדען האטטען. דאס ראבבינאטס-קאָללעגיאום בעשטאנד אויס דעם ראבבינער ברילל אונד אויס דען ביידען פרעדיגערן דר' קאיזערלינג אונד דר' קאהן. פרויא שרייבער ער-

פֿאָללייטאָן.

אריסטאָקראט אונד יודע.*)

(ערצעהלונג נאך איינעם ראמאן פאָן מ' ז'.)

1.

עס וואר איין הייססער אויגוסט-טאג. דיא זאננע זאנדטע גליהענדע שטראהלען אין פעלד אונד וואלד, זעלבסט אים שאטטען דעם לעטצטערען פאנד מאן קיינע קיהלונג. וואס וואונדער, דאס דיא גאנצע געגענד, אין וועלכער אונזערע ערצאהלונג בעגיננט, וויא אויסגעשטאָרבען וואר?

נור דאָרט אין וויטער פערנע זעהען וויר איינע געשטאלט, דיא זיך לאנגזאם פאָרט בעוועגט. זיא קאָממט שליעסליך אימער נאהער. וויר ערקעננען אין איהר איינען גלויבענס-גענאָססען, דער איינע ציעמליך שווערע לאסט אויף דעם ריקקען טראגט. עס איזט דער לאנגבאַרטיגע הויזירער דאניעל שווארץ.

דער אלטע מאנן לעגט דיא לאסט צור ערדע, ציעהט איין ברייטעס, ראטהעס זאקק-טוך אויס דער טאשע הערפאָר אונד טראָקקנעט זיך דען שוויים פאָן דער שטירן. היערויף זעטצט ער זיך צו זיינער "וואארע" הין, שטיטצט דען קאָפף אין דיא האנד אונד פערזינקט אין נאכדענקען. דאָך באלד שרעקקט איהן דער לאַרם איינעס העראננאהענדען ראססעס אויף, אין דעססען רייטער ער איין מיטגליעד איינער איהם פערהאסטען פאמיליע ערקעננט. אלס האטטע איהן איינע שלאנגע געביססען, שפראנג דאניעל פאָם ערדבאָדען אויף אונד שויט דעם רייטער מיט בליטצענדען, ראכע-זוכקענדען אויגען נאך. אוים זיינען געזיכטס-ציגען שפראך טאָדטליכער האסס אונד גרענצענלאָזע ראכע-זוכט, דיא זיך דורך איינען קורצען אויפשרייא לופט מאכטע.

אלל דאס אונרעכט, וועלכעס דאס הויפט דער ערוואהנטען פאמיליע איהם צוגעפיגט, אלל דיא שווערע קראנקונג, מיט דער עס זיינע לעבענסטאגע פערביטטערט האט, קאם איהם יעטצט אין ערינגערונג.

אינצווישען נייגטע זיך דער טאג זיינעם ענדע צו. דונקלע וואָלקען צאָגען זיך אויף דעם הימעל צוזאממען. באלד פערקינדעטען דאָננער אונד בליטץ דאס העראנקאָממענדע געוויטטער. דאניעל ערוואכטע אוים זיינען טרויריגען טרעומעריינען, נאהם דען בינקעל וויעדער אויף דען ריקקען אונד בעשלייניגטע זיינע שריטטע.

עס וואר דאָך פרייטאג אבענדס. דא מוססטע ער נאך הויזע איילען, אום אין זיינער בעשיידענען היטטע דען היילינען סאבבאטה צו בעגריססען. וואָהרענד ער זיך אויף דעם היימוועג בעפאנד, וואר אין זיינער וואָהנונג שאָן אללעס צו זיינעם עמפפאנגע בערייט. געוואָהנליך פפלעגטע ער אם זאננטאג פריה מאָרגענס דיא וואנדערונג פאָן דאָרף צו דאָרף אנצוטרעטען, אום דיא גאנצע וואָכע הינדורך אים שוויססע דעם אנגעזיכטעס זאָ פיעל צו פערדיענען, אום דיא בעדירפניססע דער קאָממענדען וואָכע בעשטרייטען צו קאָננען. אם פרייטאג אבענדס קעהרטע ער אין זיינע וואָהנונג צוריקק, אום דען שבת אים קרייזע זיינער ליעבען צו פערברינגען אונד פרישע קראפט פיר דיא בעשווערדען דער נאכסטען וואָכע צו זאממעלן.

שרה, דיא טריע לעבענס-געפאַהרטין דאניעלס, האטטע צו הויזע אללעס צור בעקוועמליכקייט איהרעס היימקעהרענדען מאננעס הערגעריכטעט: דאס וואש-געשירר, בלאנקענד וויססע וואשע אונד דיא שבת-קליידער. דיא נאַלד-געשייקקטע הויז-קאפע, דיא שרה איינגעהאנדעלט פיר איהרען מאנן אלס איבעראשונג צו דעססען געבורטס-טאג פערפערטיגט האטטע, רוהטע אויף דער זעססעל-לעהנע אונד שיען נור דאס מידע הויפט דעס היימקעהרענדען וואנדערערס צו ערוואַרטען, אום זיך נאך אללען 6 טאגען וויעדער איינמאל אין דאססעלבע צו שמיגען.

אונגעדולדיג לויסטע דיא פרויא אויף יעדען שריטט, דער פאָן אויססען הער זיך פערנעהמען ליעס. ענדליך ליעס זיך דאניעל בליקקען. זיא איילטע איהם פרייריג ענטגעגען, נאהם איהם דיא לאסט פאָן דער שולטער אונד בעגריססטע איהן מיט הערצליכען צאַרטליכקייטען. וואָהרענד ער נון דאראן גינג, זיך צו וואשען אונד פריש אנצוקליידען, צינדעטע שרה דיא שבת-ליכטער אן. דאנן דעקקטע זיא דען טיש, לעגטע דיא פלעכט-קוכען דאראוף אונד ברייטעטע איבער דיעזעלבען איין שנעע-וויססעס טוך.

"וואָ איזט אסתר?" פראגטע נון דאניעל.

"זיא איזט אין דען וואלד געגאנגען, אום פיר דיך ערדבעערען צו זאממעלן," ערווידערטע דיא פרויא.

"זאָ שפאט אונד צו זאָלכער צייט!" מיינטע דאניעל. בעזאָרגט בליקקטע ער צום פענסטער הינוים, אן דעססען שייבען דער ווינד שווערע רעגען-טראָפפען פייטשטע. דער שטורם ווארדע אימער העפטיגער, איין בליטץ-שטראהל פאָלגטע דעם

*) נייא איינטרעטענדען אבאָננענטען ווירד, אויף פערלאנגען, דער אנפאנג דיעזער שפאננענדען ערצעהלונג גראטיס צוגעזענדעט.